УДК 343.1
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/48

Нагорнюк Д. В.
https://orcid.org/0009-0005-8644-479X
Донецький державний університет внутрішніх справ

НАЛЕЖНИЙ СУБ'ЄКТ ДОКАЗУВАННЯ ЯК УМОВА ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Статтю присвячено належному суб'єкту доказування як умові допустимості доказів у кримінальному провадженні. Зазначено, що допустимість доказів пов'язана не лише з дотриманням положень чинного кримінального процесуального закону, способом проведення процесуальної дії чи формою фіксації її результатів, а й з тим, чи були відповідні відомості отримані суб'єктом, наділеним належними повноваженнями в межах конкретного кримінального провадження. Виявлено проблему щодо відсутності нормативного визначення поняття належного суб'єкта доказування, попри те, що в кримінальному процесуальному законі встановлено коло осіб, уповноважених на збирання доказів. Обґрунтовано, що належність суб'єкта доказування не може оцінюватися виключно через його загальний процесуальний статус, тому що визначальним є наявність повноважень діяти у конкретному кримінальному провадженні та проводити конкретну процесуальну дію. Вказано, що критерій законності передбачає вимогу в отриманні доказів саме законним суб'єктом збирання доказів, який належить до нормативно визначеного кола суб'єктів і діє в межах своєї компетенції. Наголошено, що належний суб'єкт доказування є не лише формальною вимогою закону, а й гарантією недопущення свавільного втручання держави у права та свободи людини. Звернуто увагу, що судова практика послідовно пов'язує отримання доказів неуповноваженою особою з визнанням доказів недопустимими, що призводить до неможливості використання таких відомостей для обґрунтування обвинувачення. Доведено, що з урахуванням судової практики можна виокремити право на законного (належного) суб'єкта доказування у кримінальному провадженні (критерій правомірності). Правомірність дозволяє оцінити істотність порушення прав і свобод людини у разі отримання доказів неналежним суб'єктом. Зазначено, що узагальнена практика ЄСПЛ орієнтує на оцінку не лише формальної відповідності дій суб'єкта доказування, а й визначення впливу на дотримання загальної справедливості кримінального провадження. Підсумовано, що належний суб'єкт доказування є умовою допустимості доказів за критеріями законності, правомірності та загальної справедливості.

Ключові слова: *належний суб'єкт доказування, докази, допустимість доказів, кримінальне провадження, законність, правомірність, справедливість.*

Постановка проблеми. Допустимість доказів традиційно пов'язується із дотриманням вимог кримінального процесуального закону щодо порядку їх отримання. Проте така вимога охоплює не лише законний спосіб проведення процесуальної дії чи форму фіксації її результатів, але й встановлення того, чи були докази отримані суб'єктом, наділеним відповідними процесуальними повноваженнями. Тому цілком закономірно, що належний суб'єкт доказування виступає однією з первинних умов визнання доказів допустимими, оскільки процесуальна діяльність щодо виявлення, фіксації та вилучення фактичних даних і відомостей про їх джерела не відбувається сама собою, а потребує залучення певного кола осіб, правомочних проводити процесуальні дії. Разом із тим сучасне розуміння допустимості доказів не може обмежуватися виключно формальним з'ясуванням того, чи відповідав суб'єкт доказування вимогам кримінального процесуального закону (критерій законності), оскільки у новітніх дослідженнях допустимість доказів передусім пов'язують з критеріями правомірності [1, с. 178; 2, с. 232–233] та загальної справедливості [3, с. 15–16]. Тому визначення належного суб'єкта доказування доцільно розглянути у ширшому вимірі, зокрема з огляду на правомірність процесуального втручання у сферу охоронюваних

© Нагорнюк Д. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

прав, свобод і законних інтересів людини та забезпечення загальної справедливості кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика допустимості доказів у кримінальному провадженні, у тому числі в частині визначення належного суб'єкта доказування, була предметом наукових пошуків значної кількості вітчизняних учених-процесуалістів, таких як А.-М. Ю. Ангеленюк, В. В. Вапнярчук, М. С. Городецька, О. В. Драган, І. Ю. Кайло, Т. О. Лоскутов, В. А. Смирнов, І. О. Тесленко, С. Б. Фомін, І. Л. Чупрікова та інші. Водночас, враховуючи потребу щодо формування комплексного підходу до розуміння допустимості доказів, який дозволяє врахувати не лише нормативну визначеність суб'єкта доказування, але й вплив його належності чи неналежності на дотримання прав, свобод і законних інтересів людини, доволі актуальним залишається питання відповідності суб'єкта доказування як критерію законності, так і правомірності та загальної справедливості кримінального провадження як невід'ємних компонентів визнання доказів допустимими.

Постановка завдання. Метою статті є визначення правової природи належного суб'єкта доказування як умови допустимості доказів у кримінальному провадженні крізь призму забезпечення законності, правомірності та загальної справедливості процесу доказування.

Виклад основного матеріалу. За загальним правилом доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом (ч. 1 ст. 86 КПК України) [4]. Ця норма свідчить про те, що законодавець безпосередньо пов'язує допустимість доказу із дотриманням установленої процесуальної форми його отримання, а, отже, з відповідністю доказової діяльності вимогам кримінального процесуального закону. Проте наведене формулювання не усуває всіх дискусійних питань, пов'язаних із визначенням змісту допустимості доказів. Як слушно констатує Т. О. Лоскутов, нині недостатньо дослідженим є питання щодо виокремлення критеріїв допустимості доказів у кримінальному судочинстві [5, с. 106]. З цим твердженням важко не погодитись, адже окреслена наукова проблема є цілком закономірною через саму вказівку на необхідність отримання доказу у порядку, встановленому КПК України, що потребує подальшої конкретизації.

Варто зазначити, що попри наявність різних наукових підходів, більшість дослідників розкриває зміст допустимості доказів саме через положення чинного кримінального процесуального закону. Такий підхід видається обґрунтованим, адже допустимість доказів насамперед має нормативну природу, а тому зміст допустимості не може визначатися поза межами вимог, встановлених КПК України, до процесу доказування. Вимоги, закріплені у кримінальному процесуальному законі щодо отримання, перевірки, оцінки та використання доказів, формують інститут процесуальної допустимості, сутність якого полягає в тому, що фактичні дані, одержані у кримінальному провадженні, можуть бути використані як докази тільки за умови, що вони походять із передбаченого законом джерела, отримані уповноваженим на це суб'єктом кримінального провадження та закріплені у спосіб, визначений кримінальним процесуальним законом [6, с. 50; 7, с. 487–488].

У цьому контексті особливого значення набуває питання щодо належного суб'єкта доказування. Якщо допустимість доказів передбачає дотримання встановленого законом порядку їх отримання, то одним із первинних елементів такого порядку є встановлення того, ким саме були отримані відповідні фактичні дані. Відомості про кримінальне правопорушення, що підлягають доказуванню, не можуть визнаватися допустимими виключно з огляду на їхній зміст або потенційну здатність підтверджувати певні обставини кримінального провадження. Вони мають бути сформовані у межах належної кримінальної процесуальної процедури, яка передбачає участь саме того суб'єкта, який наділений законом відповідними повноваженнями.

З урахуванням того, що тягар доказування у кримінальному провадженні покладено на сторону обвинувачення (ч. 1 ст. 92 КПК України), отримання фактичних даних має здійснюватися шляхом залучення уповноважених осіб, які діють у межах своєї компетенції та відповідно до нормативних вимог процесуального законодавства. Це обумовлено тим, що кримінальне процесуальне доказування є пізнавальною діяльністю, яка здійснюється не будь-якими, а визначеними законом особами. Разом з тим доказування є врегульованою законом діяльністю уповноважених кримінальним процесуальним законом суб'єктів, процесуальні повноваження яких одночасно виступають і засобом досягнення завдань кримінального провадження, і гарантією недопущення свавільного втручання у права та свободи людини [8, с. 335]. Як наслідок, переважна більшість науковців, говорячи про умови визнання доказу допустимим, цілком справедливо віддають пер-

шість належному суб'єкту доказування [9, с. 117; 10, с. 190; 11, с. 361]. Останній визначається як уповноважений суб'єкт, діяльність якого полягає в отриманні доказової інформації з додержанням кримінальної процесуальної форми [12, с. 33; 13, с. 228]. Зі свого боку М. Є. Шумило та М. А. Погорецький конкретизують, що під належним суб'єктом варто розуміти посадову особу або орган (суд), уповноважений на проведення процесуальних дій, які виступають процесуальними засобами отримання доказів після внесення відомостей до ЄРДР [14, с. 262].

Попри те, що належний суб'єкт доказування є однією з ключових умов визнання доказів допустимими у кримінальному провадженні, чинне кримінальне процесуальне законодавство не містить нормативного визначення поняття належного суб'єкта доказування. Положення КПК України встановлюють коло суб'єктів, які мають право збирати докази, визначають їх процесуальні повноваження, межі компетенції та порядок реалізації відповідних процесуальних функцій [6, с. 60]. Тому для розуміння сутності належності суб'єкта доказування насамперед доцільно звернути увагу на критерій його законності. Зміст останнього передбачає, що доказ може бути визнаний допустимим за умови, якщо він отриманий суб'єктом, який відповідно до кримінального процесуального закону правомочний здійснювати відповідну доказову діяльність у конкретному кримінальному провадженні. Інакше кажучи, належність суб'єкта доказування визначається не лише загальним процесуальним статусом особи або органу, але й наявністю законних повноважень діяти саме у межах конкретного кримінального провадження, щодо конкретної процесуальної дії та в межах визначеної законом компетенції. З цього приводу слушною є думка М. С. Городецької, що певний суб'єкт кримінального судочинства об'єктивно може вважатися «законним» суб'єктом кримінального провадження щодо того кола публічних справ, які входять до визначеного законом предмета відання конкретного суб'єкта [15, с. 113]. Такий підхід дозволяє розглядати законність суб'єкта доказування крізь призму зв'язку його компетенції з відповідним кримінальним провадженням. Тоді суб'єкт доказування вважається належним, коли він формально належить до переліку учасників кримінального провадження, уповноважених збирати докази, а також коли конкретна справа, конкретна процесуальна дія та конкретний обсяг повноважень належать до сфери його відання.

Особливого значення це набуває з огляду на право особи на справедливий суд, яке, серед іншого, передбачає право на розгляд справи судом, встановленим законом [15, с. 113]. Водночас логіку такого права не можна обмежувати виключно судовою стадією кримінального провадження. Якщо кримінальне провадження є цілісною процесуальною діяльністю, в межах якої на досудовому етапі формується відповідний масив доказів, необхідних для подальшого розгляду справи по суті, то не можна заперечувати існування права особи на участь у кримінальному провадженні всіх «законних» суб'єктів кримінального судочинства. В такому разі особа має право очікувати, що процесуальні рішення ухвалюватимуться, а докази збиратимуться виключно тими суб'єктами, які встановлені законом, діють у межах наданих повноважень і мають належну компетенцію у конкретному провадженні. Виходить, що ведення кримінального провадження «законними» суб'єктами є однією з необхідних умов отримання доказів, що відповідатимуть критерію допустимості. Якщо доказ отримано суб'єктом, який не мав належних повноважень, діяв поза межами компетенції і не був законно залучений до відповідного провадження, тоді він не може вважатися одержаним у порядку, встановленому КПК України.

При цьому «належний суб'єкт доказування» не завжди означає формальну відповідність суб'єкта вимогам кримінального процесуального закону, що становить зміст критерію законності. Законність у цьому випадку є первинною нормативною основою для визначення того, хто саме має право здійснювати доказову діяльність у кримінальному провадженні. Проте її значення не вичерпується констатацією наявності або відсутності відповідних процесуальних повноважень.

З огляду на європейські стандарти захисту прав людини у кримінальному процесі, належність суб'єкта доказування має оцінюватися також через критерій правомірності, який дозволяє з'ясувати, чи забезпечено під час отримання доказів належні гарантії прав і свобод людини. Тому, хоча правомірність випливає із законності, однак не є тотожною їй. Якщо законність відповідає на питання про те, чи передбачає кримінальний процесуальний закон повноваження певного суб'єкта на здійснення доказової діяльності, то правомірність дозволяє оцінити, чи було реалізовано такі повноваження у спосіб, який не порушує прав людини, не створює умов для свавільного втручання у сферу її приватного життя та не нівелює

право на справедливий суд. Саме тому суб'єкт доказування, будучи унормованим положеннями кримінального процесуального закону, одночасно має розглядатися як умова забезпечення правомірності процесу доказування.

У зв'язку із зазначеним цілком обґрунтованим є виокремлення права особи на «законного», тобто належного, суб'єкта доказування у кримінальному провадженні. Зміст такого права полягає у тому, що отримання доказової інформації, яка в подальшому буде використана для обґрунтування процесуальних рішень, має здійснюватися не будь-яким представником органу досудового розслідування, а тим суб'єктом, який у конкретному кримінальному провадженні наділений відповідними повноваженнями. Для визнання суб'єкта доказування належним недостатньо встановити його загальний процесуальний статус. Необхідно також з'ясувати, чи був він уповноважений діяти саме у цьому кримінальному провадженні та саме щодо тієї процесуальної дії, у результаті якої отримано сукупність відомостей, що становлять предмет доказування. Як слушно зазначає І. О. Тесленко, говорячи про належного суб'єкта доказування, потрібно враховувати характер конкретної процесуальної дії, її правову природу та коло осіб, які уповноважені на її проведення, оскільки не кожен слідчий, дізнавач або прокурор, попри належність до сторони обвинувачення, автоматично є належним суб'єктом доказування у конкретному кримінальному провадженні [6, с. 61]. Його належність має підтверджуватися процесуальним рішенням про наділення повноваженнями у відповідному провадженні. Так, кримінальний процесуальний закон передбачає, що саме керівник органу досудового розслідування визначає слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, що випливає з п. 1 ч. 2 ст. 39 та ч. 1 ст. 214 КПК України [4]. Це означає, що слідчий набуває можливості здійснювати доказову діяльність у конкретному кримінальному провадженні не лише внаслідок свого загального посадового статусу, а після визначення його уповноваженим суб'єктом у встановленому законом порядку. Аналогічний підхід застосовується і щодо прокурора, який здійснює повноваження у конкретному кримінальному провадженні.

Як наслідок, участь у процесі доказування має брати саме уповноважена на це особа, а не будь-який суб'єкт, який загалом належить до системи органів кримінальної юстиції. Такий підхід яскраво відображено у судовій практиці. Наприклад, у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 9 від 1 листопада 1996 р. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» наголошено, що докази повинні визнаватися такими, що одержані незаконним шляхом, тоді, коли їх збирання та закріплення здійснено, зокрема, неуповноваженою на це особою чи органом (п. 19) [16].

Тотожні висновки відображено у рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням СБУ щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Конституції України від 20 жовтня 2011 р. У цьому рішенні Судом зазначено, що обвинувачення у вчиненні злочину не може бути обґрунтоване тими фактичними даними, що серед іншого були одержані неуповноваженою на те особою (п. 3.2) [17]. Ця правова позиція є показовою з огляду на те, що безпосередньо пов'язує питання належного суб'єкта доказування з конституційними гарантіями неможливості використання незаконно отриманих доказів на підтвердження обвинувачення.

У низці інших судових рішень також неодноразово наголошується, що умова наявності належного суб'єкта доказування означає одержання відомостей про кримінальне правопорушення, що становлять предмет доказування, тим учасником, який відповідно до кримінального процесуального закону уповноважений проводити відповідні процесуальні дії. С. Фомін справедливо зазначає, що одержання доказів не уповноваженою на те особою обумовлює їх недопустимість [18, с. 11]. Наприклад, непоодинокою є судова практика щодо визнання недопустимими результатів обшуку житла, проведеного слідчим, який не мав повноважень у конкретному кримінальному провадженні. Особливої ваги в таких випадках набуває відсутність у реєстрі матеріалів кримінального провадження відомостей про постанову щодо створення групи слідчих, яка підтверджує повноваження відповідної особи. За відсутності такого підтвердження сторона обвинувачення фактично не може довести, що процесуальне втручання у сферу гарантованих прав і свобод людини, зокрема у право на недоторканність житла, було здійснено належним суб'єктом [19]. Іншим прикладом слугує постанова Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 266/1510/17, в якій з огляду на надані матеріали кримінального провадження та реєстру матеріалів досудового розслідування судом встановлено, що при проведенні обшуку приміщення окремі слідчі, які брали в ньому участь, не входили до групи слідчих у цьому кримінальному провадженні. Крім

того протягом розгляду справи по суті у судовому провадженні стороною обвинувачення не доведено правомірність дій таких слідчих під час проведення обшуку та не надано постанову про призначення групи слідчих на вимогу суду першої інстанції. За таких обставин виникли обґрунтовані сумніви щодо уповноваженого суб'єкта збирання доказів, а, отже, і щодо допустимості протоколу обшуку [20]. Аналогічний підхід, але вже стосовно судово-медичної експертизи, викладено в межах постанови Верховного Суду від 7 серпня 2019 року у справі № 555/456/18, оскільки Колегією суддів з'ясовано, що у кримінальному провадженні винесено постанову про призначення судово-медичної експертизи особою, яка не була уповноважена на прийняття такого процесуального рішення. Зокрема, слідчий не мав повноважень призначати судово-медичну експертизу, тому що не входив до складу групи слідчих, яким доручено здійснення досудового розслідування у відповідному кримінальному провадженні [21].

Наведені приклади судової практики дозволяють перейти від розуміння критерію законності належного суб'єкта доказування до обґрунтування критерію правомірності. Якщо на рівні законності встановлюється, чи була відповідна особа уповноважена кримінальним процесуальним законом на здійснення доказової діяльності у конкретному кримінальному провадженні, то критерій правомірності дозволяє оцінити наслідки порушення цієї вимоги з огляду на права і свободи людини. Через це неналежність суб'єкта доказування свідчить про істотне порушення прав людини, оскільки докази отримуються особою або органом, що не мають права брати участь у конкретному кримінальному провадженні. У цьому контексті показовою є позиція Верховного Суду, викладена у рішенні від 14 квітня 2020 року у справі № 761/34909/17. Судом зазначено, що здійснення досудового розслідування неуповноваженими на те особами або органами є істотним порушенням прав людини і основоположних свобод та має наслідком визнання отриманих доказів недопустимими [22]. Наведена правова позиція набуває принципового значення, тому що прямо пов'язує неналежність суб'єкта доказування не лише з порушенням вимог кримінального процесуального закону, але з істотним порушенням прав людини.

Також варто звернути увагу на постанову Великої Палати Верховного Суду від 31 серпня 2022 року у справі № 756/10060/17, в якій констатовано, що в основі встановлених кримінальним процесуальним законом правил допустимості доказів лежить концепція, відповідно до якої в центрі уваги суду повинні перебувати права, свободи та законні інтереси людини і виправданість втручання в них держави незалежно від того, яка саме посадова особа обмежує права [23]. Тобто оцінка допустимості доказів не можна зводити до формального встановлення факту дотримання або недотримання окремих процесуальних приписів. З огляду на це належний суб'єкт доказування виступає важливою гарантією правомірності кримінального провадження. Особа, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, має право очікувати, що збирання доказів, особливо у випадках процесуального примусу або втручання у сферу її приватного життя, буде здійснюватися виключно тими суб'єктами, які прямо уповноважені на це законом і належним чином визначені у конкретному провадженні. У зв'язку з цим критерій правомірності дозволяє поглибити розуміння належного суб'єкта доказування як умови допустимості доказів. Він засвідчує, що порушення вимог щодо суб'єкта доказування є не лише порушенням кримінального процесуального закону, а й істотним порушенням прав людини і основоположних свобод.

Поряд із законністю та правомірністю належного суб'єкта доказування окремої уваги заслуговує критерій загальної справедливості кримінального провадження. Його виокремлення зумовлене тим, що питання допустимості доказів не завжди може бути вирішене шляхом встановлення факту відповідності або невідповідності дій суб'єкта доказування окремим приписам кримінального процесуального закону та порушення окремих прав людини. Як зауважує О. В. Драган, такий підхід узгоджується з практикою ЄСПЛ, який неодноразово наголошував, що питання перевірки доказів на законність їх отримання належить насамперед до сфери національного права та компетенції національних судів [24, с. 234]. Зокрема, у рішеннях у справах «Teixeira de Castro v. Portugal», «Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine», «Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain» ЄСПЛ виходив із того, що саме національні суди, як правило, є повноважними оцінювати надані їм докази та визначати їх допустимість відповідно до національного законодавства [25; 26; 27]. Зі свого боку ЄСПЛ перевіряє, чи не призвело використання відповідних доказів до порушення права особи на справедливий судовий розгляд. Після встановлення того, що доказова діяльність державного органу формально ґрунтувалася на законі, ЄСПЛ звертається до оцінки якості

такого закону, визначаючи чи є справедливим сам закон [15, с. 386–387]. Для ЄСПЛ важливим є не лише питання про те, чи існувала правова підстава для втручання у права людини, а й те, чи була ця підстава доступною, передбачуваною, несвавільною та сумісною з вимогами справедливого судового розгляду. Саме тому висновок про справедливість закону є невід'ємною складовою оцінки доказів у кримінальному провадженні на предмет їх допустимості.

Зокрема у рішенні ЄСПЛ «Van Mechelen and Others v. the Netherlands» наголошено на необхідності переконатися, що провадження в цілому, включаючи способи отримання доказів, відповідало вимогам загальної справедливості. Оцінка допустимості доказів не може бути ізольованою від загального контексту. Суд повинен брати до уваги як те, хто саме отримав доказ і чи мав цей суб'єкт відповідні повноваження, так і те, як використання такого доказу вплинуло на можливість особи ефективно захищатися, оспорювати докази сторони обвинувачення, реалізовувати принцип змагальності та користуватися гарантіями презумпції невинуватості [28]. Як наслідок, законність процедури одержання доказів у конкретному кримінальному провадження визнається невід'ємною складовою кримінальної процесуальної діяльності, яка насамперед має відповідати вимогам справедливості [29, с. 141]. З огляду на це належний суб'єкт доказування як умова допустимості доказів має значення для підтвердження законності, правомірності отримання фактичних даних, а також для забезпечення загальної справедливості кримінального провадження.

Таким чином, критерій загальної справедливості дозволяє оцінити порушення вимог щодо належного суб'єкта доказування у більш широкому сенсі, коли йдеться не стільки про дотримання процесуального порядку визначення повноважень суб'єкта доказування, а про те, чи не призвело відхилення від положень кримінального процесуального закону до порушення права особи на справедливий суд. Враховуючи зазначене, належний суб'єкт доказування має розглядатися як умова допустимості доказів як за критерієм законності, так і з урахуванням правомірності та загальної справедливості кримінального провадження.

Висновки. Належний суб'єкт доказування є умовою допустимості доказів у кримінальному провадженні не лише за критерієм законності, а й може бути відповідною умовою допустимості доказів за критеріями правомірності та загальної справедливості. Незважаючи не те, що суб'єкт доказування унормовується положеннями кримінального процесуального закону (критерій законності), можна виокремити право на законного (належного) суб'єкта доказування у кримінальному провадженні (критерій правомірності), порушення якого разом з порушеннями інших прав може впливати на справедливість кримінального провадження в цілому (критерій загальної справедливості). У зв'язку з цим, належний (законний) суб'єкт доказування як умова допустимості доказів у кримінальному провадженні має розглядатися не лише крізь призму критерію законності, а також з урахуванням критеріїв правомірності та загальної справедливості.

Список літератури:

1. Лоскутов Т. О. Предмет регулювання кримінального процесуального права : монографія. Київ : Юрид. світ, 2016. 416 с.

2. Лоскутов Т. О. Критерії допустимості доказів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. № 3. С. 231–235. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.03.3.33

3. Яновська О. Концепція допустимості доказів: між національними гарантіями та європейськими стандартами. *Кримінальний процес: сучасний вимір та проспективні тенденції: VIII Харків. кримінал. процесуал. полілог. Допустимість доказів у кримінальному провадженні: між імперативністю закону та процесуальною толерантністю* (м. Харків, 14.11.2025 р.). Харків, 2025. С. 14–17.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Голос України*. 2012. №№ 90–91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print#n2001 (дата звернення: 25.06.2026).

5. Лоскутов Т. О. Щодо критеріїв визначення допустимості доказів у кримінальному провадженні. Вчені *записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки.* 2021. № 1. Т. 32 (71). С. 106–110. DOI: https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/19

6. Тесленко І. О. Допустимість як властивість доказів у кримінальному процесі : дис. … докт. філософії. Вінниця. 2025. 223 с.

7. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : Арсіс ЛТД, 2007. 576 с.

8. Комісарчук Ю. А. Поняття та зміст кримінально-процесуального доказування. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2011. № 4. С. 333–343. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2117/1/4-2011kyuakpd.pdf (дата звернення: 25.06.2026).

9. Шульгін С. О. Оцінка доказів слідчим і прокурором при прийнятті процесуальних рішень у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 260 с.

10. Толочко О. Гуманізація доказування у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України.* 2014. № 4. С. 187–196. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_5_27 (дата звернення: 25.06.2026).

11. Завидняк В. І., Шильнікова А. О. Проблемні питання допустимості доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 360–362. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-7/90

12. Кайло І. Ю. Допустимість доказів у кримінальному процесі : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 218 с.

13. Вапнярчук В. В. Належний суб'єкт і належне джерело як правила допустимості доказів. *Право і суспільство.* 2018. № 2. С. 226–230. URL: https://elar.navs.edu.ua/items/d0602688-e2d3-48da-ae13-849d5d43dd78 (дата звернення: 25.06.2026).

14. Шумило М. Є., Погорецький М. А. Докази і доказування. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент.: у 2 т. Харків, 2012. Т. 1. 2012. С. 247–308.

15. Городецька М. С. Предмет відання у кримінальному процесі: дис. … докт. юрид. наук / Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2023. 532 с.

16. Постанова Верховного суду України від 01.11.1996 р. № 9. «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text (дата звернення: 25.06.2026).

17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України : Рішення Конституційного суду України від 20.10.2011 № 12-рп/2011 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text (дата звернення: 25.06.2026).

18. Фомін С. Імперативність кримінального процесуального закону як концептуальна основа моделі інституту допустимості доказів у кримінальному провадженні. *Кримінальний процес: сучасний вимір та проспективні тенденції: VIII Харків. кримінал. процесуал. полілог. Допустимість доказів у кримінальному провадженні: між імперативністю закону та процесуальною толерантністю* (м. Харків, 14.11.2025 р.). Харків, 2025. С. 9–13.

19. Постанова Верховного суду від 29 січня 2020 року. Справа № 473/3712/18. Провадження № 51-4540км19. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87365800 (дата звернення: 25.06.2026).

20. Постанова Верховного суду від 14 травня 2019 року. Справа № 266/1510/17. Провадження № 51-7082км18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/81877392 (дата звернення: 25.06.2026).

21. Постанова Верховного суду від 07 серпня 2019 року. Справа № 555/456/18. Провадження № 51-2676км19. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/83617115 (дата звернення: 25.06.2026).

22. Постанова Верховного суду від 14.04.2020 р. Справа № 761/34909/17. Провадження № 51-10064 км 18. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/88904111 (дата звернення: 25.06.2026).

23. Постанова Верховного суду від 31 серпня 2022 року. Справа № 756/10060/17. Провадження № 13-3кс22. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141457 (дата звернення: 25.06.2026).

24. Драган О. В. Належний суб'єкт як передумова допустимості отриманих доказів: судова практика. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 232–236. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.35

25. Case of Teixeira de Castro v. Portugal. № 44/1997/828/1034. Judgment of the European Court of Human Rights from 9 June 1998. URL: https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22itemid%22:[%22001-58193%22]} (дата звернення: 25.06.2026).

26. Case of Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine. № 42310/04. Judgment of the European Court of Human Rights from 21 April 2011. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-104613%22]} (дата звернення: 25.06.2026).

27. Case of Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain. № 10590/83. Judgment of the European Court of Human Rights from 6 December 1988. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57429%22]} (дата звернення: 25.06.2026).

28. Case of Van Mechelen and Others v. the Netherlands. № 21363/93, 21364/93, 21427/93 and 22056/93. Judgment of the European Court of Human Rights from 20 October 2015. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58030 (дата звернення: 25.06.2026).

29. Тютюнник В. В. Інститут допустимості доказів як гарантія ухвалення законного та обґрунтованого вироку суду: дис. … канд. юрид. наук. Хакрів. 2015. 220 с.

Nahorniuk D. V. PROPER SUBJECT OF PROOF AS A CONDITION FOR THE ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

This article focuses on the proper burden of proof as a condition for the admissibility of evidence in criminal proceedings. It is noted that the admissibility of evidence is linked not only to compliance with the provisions of current criminal procedural law, the manner in which a procedural action is conducted, or the form in which its results are recorded, but also to whether the relevant information was obtained by a party vested with the appropriate authority within the framework of a specific criminal proceeding. The study identifies a problem regarding the absence of a legal definition of the concept of a proper party to the evidence-gathering process, despite the fact that criminal procedural law establishes the circle of persons authorized to collect evidence. It is argued that the legitimacy of entity collecting evidence cannot be assessed solely based on its general procedural status, since what is decisive is the presence of authority to act in a specific criminal proceeding and to perform a specific procedural action. It is noted that the criterion of legality requires that evidence be obtained specifically by a lawful entity authorized to collect evidence, which belongs to the legally defined circle of entities and acts within the limits of its competence. It is emphasized that the proper entity responsible for gathering evidence is not only a formal requirement of the law but also a guarantee against arbitrary state interference with human rights and freedoms. It is noted that judicial practice consistently links the collection of evidence by an unauthorized person to the exclusion of such evidence, which makes it impossible to use such information to substantiate a charge. It has been demonstrated that, taking judicial practice into account, the right to a lawful (proper) party bearing the burden of proof in criminal proceedings (the criterion of lawfulness) can be identified. Lawfulness allows for an assessment of the significance of the violation of human rights and freedoms in cases where evidence is obtained by an improper party. It is noted that the established practice of the European Court of Human Rights (ECHR) focuses not only on assessing the formal compliance of the evidence-gathering entity's actions but also on determining the impact on the observance of general fairness in criminal proceedings. It is concluded that an appropriate evidence-gathering entity is a prerequisite for the admissibility of evidence under the criteria of legality, lawfulness, and general fairness.

Keywords: *proper subject of proof, evidence, admissibility of evidence, criminal proceedings, legality, legitimacy, justice.*

Дата першого надходження статті до видання: 30.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026